

Sygn. akt IV CSK 285/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Paweł Grzegorzczak
SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa J. K.
przeciwko S. Spółce Akcyjnej w P.
o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 27 sierpnia 2020 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 8 grudnia 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1) oddala skargę kasacyjną,**
- 2) oddala wniosek pozwanego o zasądzenie kosztów procesu,**
- 3) przyznaje r. pr. A. K. od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego w (...)) kwotę 5 400 (pięć tysięcy czterysta) zł powiększoną o podatek od towarów i usług należny od czynności tego rodzaju tytułem opłaty za pomoc prawną udzieloną powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Powodowie J. i S. K. wytoczyli przeciwko pozwanemu S. S.A. w P. powództwo o pozbawienie w stosunku do nich wykonalności tytułu wykonawczego, który stanowił bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) z dnia 5 maja 2009 r. wydany przez G. w P., opatrzonego klauzulą wykonalności w dniu 25 czerwca 2009 r. przez Sąd Rejonowy w G. (sygn. akt VII Co (...)).

Powództwo zostało oddalone przez Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 29 czerwca 2016 r. Według ustaleń tego Sądu córka powodów M. K. B. zawarła w dniu 20 kwietnia 2006 r. z B. w P. oraz G. SA w P. (jako uczestnikami konsorcjum w sprawie wspólnego kredytowania, przy czym B. w P. działał także jako pełnomocnik pozwanego) umowę o kredyt preferencyjny na utworzenie lub urządzenie gospodarstwa rolnego przez osoby, które nie przekroczyły 40. roku życia. Na jej podstawie otrzymała kredyt w kwocie 1 445 000 zł przeznaczony na sfinansowanie zakupu nieruchomości rolnej w S., zabudowanej kurnikami do tuczu brojlerów kurzych, na uruchomienie pierwszego cyklu produkcji oraz na pokrycie kosztów ogólnych. Termin całkowitej spłaty kredytu uzgodniony był do dnia 30 marca 2021 r. Preferencyjne warunki obejmowały pomoc finansową Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w postaci dopłat na pokrycie części odsetek kredytowych. Zabezpieczeniem spłaty kredytu były hipoteki zwykłe oraz hipoteki kaucyjne na nieruchomościach położonych w miejscowościach S., S. oraz w G., a także dwa weksle in blanco wystawione przez M. K. B. i poręczone przez jej męża W. B. .

Małżeństwo córki powodów zostało rozwiązane wyrokiem z dnia 29 listopada 2007 r. W wyniku umownego podziału majątku wspólnego, dokonanego w dniu 18 kwietnia 2008 r. M. K. B. stała się wyłączną właścicielką nieruchomości w S., zakupionej za środki z kredytu. Jednocześnie zobowiązała się wobec byłego męża, że samodzielnie spłaci ten kredyt.

W tym samym roku kredytobiorczyni podarowała powodom swoją nieruchomość położoną w G., która także była obciążona hipoteką zabezpieczającą spłatę kredytu. Powodowie nosili się z zamiarem sprzedaży tej nieruchomości.

W listopadzie 2008 r. pracownicy banku przeprowadzili kontrolę prawidłowości wykorzystania kredytu przez M. K. B. i stwierdzili, że produkcja nie jest prowadzona zgodnie z warunkami ustalonymi w umowie, koniecznymi, by kredytobiorczyni przysługiwały preferencyjne warunki. Okazało się, że produkcji zwierzęcej na nieruchomości w S. nie prowadzi kredytobiorczyni, lecz „F.” spółka z o.o., w której ma ona jedynie 10 udziałów. Większość - 75 udziałów w tej spółce należała do powódki, a pozostałe 15 udziałów do A. S. . Wyniki kontroli ocenione zostały przez konsorcjum kredytujące jako uzasadniona podstawa do wypowiedzenia umowy kredytu. Ostatecznie jednak banki zgodziły się na kontynuowanie umowy w zmienionym kształcie - jako umowy o kredyt komercyjny. Warunkiem było dodatkowe zabezpieczenie zobowiązania przez przystąpienie powodów do długu kredytowego córki. W tym celu w dniu 17 grudnia 2008 r. M. K. B. i B. w P. (działającym w imieniu własnym oraz w imieniu i na rzecz G. SA w P.) podpisali aneks nr 4 do umowy kredytowej z dnia 20 kwietnia 2006 r., uzupełniając § 6 umowy postanowieniem, że prawnym zabezpieczeniem kredytu będzie również przystąpienie do długu kredytowego rodziców kredytobiorczyni – S. i J. K. . W tym samym dniu powodowie zawarli z córką umowę o przystąpieniu do jej długu kredytowego. W treści tej umowy zamieszczono odwołanie do umowy kredytu inwestycyjnego z dnia 20 kwietnia 2006 r. i aneksu nr 4 z dnia 17 grudnia 2008 r., wymieniono m.in. cel na jaki kredyt został udzielony oraz jego kwotę - 1 445 000 zł. W § 2 wskazano, że powodowie przystępują do długu w celu zabezpieczenia zwrotności kredytu i będą wobec banku odpowiadać jak kredytobiorca (§ 3 umowy) i solidarnie z kredytobiorcą (§ 4 umowy). Powodowie złożyli też oświadczenie, że poddają się dobrowolnie egzekucji na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego co do wszelkich roszczeń wynikających z powołanej umowy kredytowej wraz z aneksem.

Umowa kredytowa została wypowiedziana kredytobiorczyni przez konsorcjum bankowe w lutym 2009 r., po czym - w dniu 5 maja 2009 r. pozwany wystawił objęty sporem bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) na łączną kwotę 1 068 243,88 zł, stanowiącą wymagalne zadłużenie kredytobiorców M. K. B. i jej rodziców. Postanowieniem z dnia 25 czerwca 2009 r. tytuł ten został zaopatrzony w klauzulę wykonalności przeciwko wszystkim dłużnikom.

Sąd Okręgowy - mając na uwadze treść art. 843 § 3 k.p.c. - przeanalizował

zarzuty powodów zgłoszone w pozwie oraz w piśmie z dnia 2 grudnia 2015 r. Te drugie uznał w części za spóźnione i pominął w zakresie podniesionych wątpliwości co do prawidłowości umocowania B. w P. jako pełnomocnika pozwanego podczas czynności prawnych dokonywanych w związku z zawarciem, zmianą i wykonywaniem uprawnień z umowy kredytu, a w konsekwencji - istnienia uprawnienia pozwanego do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego.

W pozwie powodowie twierdzili, że nie byli stroną żadnej czynności bankowej, nie przystąpili do długu córki ani nie udzielili żadnego zabezpieczenia. Przyznali jedynie, że podpisali oświadczenie o wyrażeniu zgody na przetwarzanie ich danych osobowych. Twierdzili, że nieznajomość rzeczywistej treści podpisanych dokumentów była wynikiem błędu spowodowanego podstępym działaniem pozwanego. Sąd pierwszej instancji, po przeprowadzeniu postępowania dowodowego twierdzenia te uznał za niewykazane. Sąd przeanalizował przebieg czynności wynikający z dokumentów, w tym z umowy podpisanej przez powodów oraz zweryfikował dowody z zeznań świadków i wykluczył możliwość wystąpienia po stronie powodów błędu wywołanego podstępem. Zwrócił uwagę na niewiarygodność zeznań powodów, że byli przekonani, iż podpisują wyłącznie zgodę na przetwarzanie swoich danych, konieczną z uwagi na przejście na nich własności nieruchomości w G., obciążonej hipoteką. Wskazał, że nawet gdyby rzeczywiście powodom okazano jedynie drugą stronę umowy przystąpienia do długu, to i tak zawarte tam zapisy wskazywały na to, że strona ta stanowi część większego dokumentu (tekst rozpoczynał się od środka zdania i z małej litery, po czym następował punkt 2.2, a dalej § 6, w którym jest wzmianka o umowie kredytowej). Ponadto miejsce, w którym powodowie złożyli podpisy o niekwestionowanej autentyczności, było wyraźnie oznaczone objaśnieniem, że jest przeznaczone na stempel firmowy i podpis przystępującego do długu. Sąd nie podzielił zastrzeżeń powodów do ważności umowy z powodu nieoparafowania przez nich jej pierwszej strony, gdyż przepisy nie przewidują takiego obowiązku.

Argumentacje powodów, oparta na twierdzeniu, że nie znali rzeczywistej treści dokumentu, powódka powiedziała bowiem wprost, że go nie przeczytała, wyklucza przyjęcie błędu, ponieważ nie pozostaje w nim osoba świadomie podpisująca oświadczenie woli nie znając jego treści. Niewiarygodność twierdzeń powodów

wywiódł też z okoliczności towarzyszących podjętej czynności. Zwrócił uwagę, że powodowie wiedzieli o trudnej sytuacji córki po rozwodzie, o kłopotach związanych z prowadzoną produkcją, o kontroli przeprowadzonej przez bank i wykryciu nieprawidłowości w wykorzystaniu przez nią kredytu, grożącym postawieniem całego kredytu w stan wymagalności. Sąd wskazał też, że powodowie byli dłużnikami rzeczowymi banków z tytułu hipotek, a powódka także większościowym wspólnikiem spółki F., prowadzącej fermę drobiarską sfinansowaną kredytem zaciągniętym przez córkę powodów. Całościowa ocena okoliczności faktycznych podważała wiarygodność twierdzenia powodów o ich błędnym wyobrażeniu co do treści składanego oświadczenia.

Sąd pierwszej instancji uznał umowę przystąpienia do długu za czynność bankową w rozumieniu art. 96 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (w wersji wynikającej z jedn. tekstu: Dz.U. z 2015 r., poz. 128, dalej „pr. bank.”), stanowiącą podstawę do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego. Wyjaśnił, że przepis ten (obecnie już nieobowiązujący) uprawniał bank do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego na podstawie ksiąg banków lub innych dokumentów związanych z dokonywaniem czynności bankowych. W drodze wykładni obejmował swoim zakresem wszystkie czynności bankowe wykonywane przez bank, nie tylko przewidziane w art. 5 ust. 1 pr. bank., ale także w art. 5 ust. 2 pr. bank., bądź przewidziane w innych ustawach. Udzielenie kredytu córce powodów stanowiło czynność z art. 5 ust. 1 pr. bank. Z kolei powodowie, na skutek zawarcia umowy o przystąpieniu do długu powiększyli grono dłużników, odpowiadających za dług solidarnie z dłużnikiem pierwotnym i na tych samych co on warunkach. Sąd podkreślił, że umowa przystąpienia do długu nie spowodowała powstania nowego długu, wynikającego z więzi obligacyjnej pomiędzy kredytodawcą a przystępującymi, lecz tylko przyjęcie przez powodów tego samego - istniejącego już - długu za własny, za który odpowiadają osobiście. Umowa przystąpienia do długu ustanawiała dodatkowe zabezpieczenie istniejącego już długu kredytowego. Z tych przyczyn Sąd Okręgowy uznał, że skoro dopuszczalne było wydanie bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko pierwotnej dłużniczce kredytowej, to nie było przeszkód do wydania go także przeciwko dłużnikom dodatkowym.

Umowę o przystąpienie do długu Sąd ocenił jako mieszczącą się w granicach

swobody kontraktowania wyrażonej w art. 353¹ k.c. i stwierdził, że jej ważność nie była uzależniona od dokonania przez bank weryfikacji zdolności kredytowej powodów.

Sąd nie stwierdził, by pozwany przystępując do wykonania prawa podmiotowego wynikającego z tej umowy nadużył prawa podmiotowego w rozumieniu art. 5 k.c. Powodowie podnosili sprzeczność przystąpienia do długu z ich interesem majątkowym i życiowym, gdyż narażali w ten sposób swój majątek i spokojne życie, nie uzyskując w zamian żadnej korzyści. Sąd Okręgowy przyjął jednak, że powodowie działali z pobudek osobistych, chcąc pomóc córce w trudnej sytuacji finansowej w jakiej się znalazła. W konsekwencji nie znalazł podstaw do uwzględnienia powództwa w stosunku do powodów.

Powodowie zaskarżyli niekorzystny wyrok apelacją do Sądu Apelacyjnego w (...) który oddalił tę apelację wyrokiem z dnia 8 grudnia 2017 r.

Sąd odwoławczy uznał za prawidłowe i podzielił ustalenia oraz wnioski prawne Sądu pierwszej instancji. Nie stwierdził zarzucanych naruszeń art. 233 k.p.c. Ustosunkowując się do zarzutów apelacyjnych, w których skarżący wskazywali na niekompletność postępowania dowodowego i ustaleń faktycznych, spowodowaną wadliwym pominięciem zarzutów podniesionych przez nich w piśmie z dnia 2 grudnia 2015 r. Sąd Apelacyjny nie dopatrył się nieprawidłowości. Wytknął przy tym, że skarżący nie sprecyzowali, jaki wpływ na wynik postępowania mogłyby wyrzucić powoływane przez nich nieprawidłowości. Za dowody o ważkim znaczeniu uznał dokumenty złożone przez strony do akt sprawy, a istotę sporu stanowiła ocena skuteczności i ważności umowy o przystąpieniu do długu zawartej między powodami a ich córką. Sąd drugiej instancji zaakceptował ustalenia dotyczące treści umowy kredytowej łączącej córkę powodów z bankami, aneksu nr 4 do tej umowy - przewidującego przystąpienie powodów do długu kredytowego - oraz zawartej tego samego dnia między powodami a ich córką umowy o przystąpieniu do długu kredytowego. Przychylił się do stanowiska, że powodowie nie wykazali, by zawarli tę umowę pod wpływem błędu podstępnie wywołanego przez pozwanego, czy też pracowników B. w P.. Omawiając zarzut wadliwej oceny materiału dowodowego i pominięcia części wniosków dowodowych Sąd drugiej instancji odniósł się do kwestii

dopuszczalności zgłoszenia przez powodów dopiero w piśmie z dnia 2 grudnia 2015 r. zarzutu nienależytego umocowania pracowników B. w P. do występowania przy zawieraniu umowy kredytowej i aneksu do niej także w imieniu drugiego uczestnika konsorcjum, tj. pozwanego. Podobnie jak Sąd Okręgowy ocenił go jako zgłoszony z naruszeniem art. 843 § 3 k.p.c., przytaczając jednak szersze uzasadnienie. Zwrócił uwagę, że wśród zarzutów zgłoszonych w pozwie nie znalazły się żadne twierdzenia podważające uprawnienia B. w P. do występowania także w imieniu powoda przy czynnościach podejmowanych w związku z zawarciem i realizacją umowy kredytowej z 20 kwietnia 2006 r. Powodowie podnosili w nim jedynie, że nigdy nie przystąpili do długu, że umowę podpisali pod wpływem podstępnie wywołanego błędu co do skutków oświadczenia woli oraz wskazywali na sprzeczność umowy o przystąpieniu do długu z art. 5 i art. 353¹ k.c. Tymczasem dowody załączone przez powodów do pozwu umożliwiały już postawienie takich zarzutów, ponieważ w umowie kredytu z dnia 20 kwietnia 2006 r. znajdowała się informacja, że przedstawiciele B. w P. działają także w imieniu pozwanego jako uczestnika konsorcjum, podobnie jak w treści dokumentów z dnia 17 grudnia 2008 r. tj. aneksu nr 4 do tej umowy i oświadczenia o dobrowolnym poddaniu się przez powodów egzekucji.

Niemniej - wskazując na postanowienie § 4 umowy szczegółowej nr (...) w sprawie wspólnego kredytowania w ramach konsorcjum, łączącej obydwie banki wspólnie udzielające kredytu, Sąd Apelacyjny ustalił, że B. w P. był uprawniony do reprezentowania wobec kredytobiorcy obydwu konsorcjantów, stosując się do postanowień umowy oraz procedury konsorcjum bankowego, dotyczącej udzielania przez B. kredytów na mocy pełnomocnictw G. SA - Konsorcjum S.. Na tej podstawie przyjął, że istniały podstawy do reprezentowania G. SA z siedzibą w P. przez przedstawicieli B. w P.. Sąd drugiej instancji przychylił się również do oceny materiału dowodowego prowadzącej do ustalenia, że w listopadzie 2008 r. pracownicy banku przeprowadzili kontrolę prawidłowości wykorzystania kredytu przez M. K. B. .

Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się wadliwości uzasadnienia wyroku sporządzonego przez Sąd Okręgowy, skoro odpowiadało ono wymaganiom art. 328 § 2 k.p.c., gdyż przytaczało ustaloną podstawę faktyczną i zawierało

ocenę wszystkich dowodów, które nie podlegały prekluzji na podstawie przepisu art. 843 § 3 k.p.c.

Za prawidłowe uznał też stanowisko, że nie wystąpiły przesłanki do zastosowania art. 840 § 1 k.p.c., ponieważ ocena prawna poczynionych ustaleń nie potwierdziła, aby w wystąpiła którakolwiek z przyczyn przewidzianych w tym przepisie. Przychylił się również do stanowiska, że powodowie nie wykazali podstępного wprowadzenia ich w błąd przez banki kredytujące.

Sąd drugiej instancji powtórzył także argumenty Sądu Okręgowego, służące wyjaśnieniu przyczyn niezastosowania art. 5 k.c. Podobnie jak ten Sąd zinterpretował zgodny zamiar stron i cel umowy zawartej przez powodów z córką. Stwierdził, że było nim przystąpienie powodów do jej długu kredytowego - postanowienia tej umowy uznał za jednoznaczne i nie wymagające wykładni, która odwoływałaby się do innych dyrektyw niż językowe i logiczne. Z kolei zarzutu naruszenia prawa materialnego przez niezastosowanie lub niewłaściwe zastosowanie przepisów art. 73, art. 96 ust.1 i 2 oraz art. 97 § 1 i 2 pr. bankowego nie uwzględnił powołując się na postanowienie art. 98 ust. 1 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym w chwili zawarcia umowy o przystąpieniu do długu. Przepis ten dopuszczał egzekucję na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego także w stosunku do osoby trzeciej, jeżeli osoba ta przejmie dług wynikający z czynności bankowej, uznawany jednak był za obejmujący także przypadki przystąpienia do długu, gdy przystępujący złożył oświadczenie o poddaniu się egzekucji.

Powodowie wnieśli skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego. Wyrok ten zaskarżyli w całości i opierając skargę na obydwu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzucili naruszenie art. 843 § 3 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 248 § 1 k.p.c. i w zw. z art. 391 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c. i 382 k.p.c., naruszenie art 378 § 1 i art. 382 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

Naruszenie prawa materialnego upatrywali w błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu art. 98 ust. 1 w zw. z art. 5 ust. 1-2 oraz 96 ust. 1 i 2 oraz 97 ust. 1 i 2 pr. bankowego (wszystkie zarzuty dotyczą tej ustawy w brzmieniu obowiązującym

w dniu 17 grudnia 2008 r.), w błędnej wykładni i niezastosowaniu art. 65 § 1 oraz § 2 k.c. w zw. z art. 367 § 1 k.c. i w zw. art. 69 ust. 1 pr. bankowego i w zw. z treścią „Umowy o przystąpienie do długu”, nieprawidłowym zastosowaniu art. 98 ust. 1 w zw. z art. 5 ust. 1-2 oraz art. 73 ust. 1-3, 96 ust. 1 i 2 oraz 97 ust. 1 i 2 pr. bankowego oraz błędnej wykładni i niezastosowaniu art 840 § 1 pkt 1 k.p.c.

Wnioski kasacyjne zmierzały do uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu (...) do ponownego rozpoznania. Skarżący wniesli też o zasądzenie na ich rzecz całości kosztów procesu od strony przeciwnej oraz o przyznanie pełnomocnikowi świadczącemu im pomoc prawną z urzędu w postępowaniu kasacyjnym odpowiedniego wynagrodzenia ze Skarbu Państwa.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodów pozwany wniosł o oddalenie tej skargi w całości oraz o zasądzenie na jego rzecz od powodów zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Po wniesieniu skargi kasacyjnej zmarł powód S. K. (w dniu 21 lipca 2019 r.), którego spadkobiercami ustawowymi byli żona - powódka J. K. i wnuk - W. B.. Wnuk odrzucił spadek, natomiast żona powoda przyjęła spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Postępowanie - zawieszone z uwagi na śmierć powoda - zostało podjęte z udziałem powódki J. K.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Zarzuty kasacyjne odnoszą się do trzech grup zagadnień. Po pierwsze skarżąca kwestionuje zasadność odmowy zbadania zarzutu nienależytej reprezentacji pozwanego przy zawieraniu umowy kredytu oraz przy czynnościach podjętych w dniu 17 grudnia 2008 r. w celu zmiany tej umowy i dodatkowego zabezpieczenia spłaty udzielonego kredytu. Drugim punktem spornym jest ocena skuteczności i ważności oświadczeń woli powodów złożonych w dniu 17 grudnia 2008 r. Trzecim natomiast - dopuszczalność wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko osobom przystępującym do długu, które nie zawarły umowy bezpośrednio z bankiem.

Skarżący zakwestionowali prawidłowość stanowiska Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którym przedstawione w piśmie procesowym z dnia 2 grudnia 2015 r.

zarzuty powodów odnośnie niewykazania prawidłowości umocowania B. w P. do występowania także w imieniu pozwanego przy czynnościach prawnych związanych z kredytem przyznany im córce objęte były prekluzją z art. 843 § 3 k.p.c. Argumentowali, że podstawy do zgłoszenia wątpliwości powstały dopiero po zapoznaniu się przez nich z umową o przystąpieniu do długu, której wcześniej nie otrzymali i o której istnieniu dowiedzieli się dopiero w trakcie postępowania toczącego się przed Sądem Okręgowym w G. pod sygn. I C (...), co - jak wynika z porównania sygnatur - miało miejsce już po złożeniu pozwu w niniejszej sprawie. Powodowie zwrócili też uwagę, że umowa szczegółowa z 20 kwietnia 2006 r. normująca stosunki między bankami - konsorcjantami została podpisana ze strony pozwanego przez inne osoby niż uprawnione do jego reprezentacji, nie może więc przesądzać o zawarciu umowy konsorcjum ani o uprawnieniu pozwanego do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego. W związku z tym podnieśli, że Sądy powszechne powinny zastosować art. 217 § 2 k.p.c. i dopuścić dowody, które pozwani zgłosili w piśmie z dnia 2 grudnia 2015 r., gdyż nie mieli możliwości zawnioskować ich w pozwie.

Obowiązek powołania w pozwie o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności wszystkich zarzutów, którymi powód w tym czasie dysponował pod rygorem niedopuszczalności ich późniejszego zgłoszenia nie jest interpretowany jako powinność sprecyzowania wszystkich podstaw powództwa przeciwegzekucyjnego, lecz jako nakaz przytoczenia wszystkich okoliczności faktycznych, którymi powód uzasadnia swoje żądanie. Art. 843 § 3 k.p.c. nie wyklucza wprawdzie dopuszczalności późniejszego wskazania dalszych zarzutów, lecz ogranicza ich podstawy faktyczne do faktów, które nie były powodowi wcześniej znane lub nastąpiły już po wytoczeniu powództwa. Przewidziane w tym przepisie ograniczenie prekluzyjne ma charakter samodzielny i nie wymaga odwoływania się do art. 217 § 2 k.p.c. Celem jego ustanowienia była potrzeba zapewnienia sprawnego toku postępowania przeciwegzekucyjnego i przeciwdziałania hamowaniu egzekucji przez rozciągnięte w czasie formułowanie zarzutów. Zakres wchodzących w rachubę podstaw prawnych powództwa przeciwegzekucyjnego wyznaczają jedynie te fakty, które zostały przytoczone we właściwym czasie, a więc niezwłocznie po powstaniu takiej możliwości.

W rozpatrywanej sprawie - jak prawidłowo przyjął Sąd Apelacyjny - powodowie wnosząc pozew znali treść umowy kredytowej zawartej przez ich córkę w dniu 20 kwietnia 2006 r. z bankami - konsorcjantami, aneksu do tej umowy z 17 grudnia 2008 r. oraz podpisanego przez siebie w tym samym dniu oświadczenia o poddaniu się egzekucji, gdyż kserokopie tych dokumentów dołączyli do pozwu. Wszystkie czynności dokonywane były z B. w P., występującym także w imieniu pozwanego, a nie z pozwanym, co było za każdym razem wyraźnie zaznaczone w tekście dokumentu i wynikało z miejsca, w którym je podejmowano. Z kolei z treści tytułu wykonawczego wynikało, że wystawił go pozwany, a nie Bank Spółdzielczy w P. i przeciwko pozwanemu powodowie skierowali powództwo przeciwegzekucyjne. Taki zespół okoliczności faktycznych uzasadnia wnioski, że wszelkie wątpliwości co do umocowania działającego banku jako pełnomocnika pozwanego nie tylko mogły, ale także powinny zostać podniesione w pozwie. Umowa zawarta pomiędzy powodami a ich córką nie była czynnością, w której banki występowały jako strona, więc znajomość jej treści nie wpływała na powstanie wątpliwości co do prawidłowości umocowania banku - pełnomocnika.

Akcentowana przez skarżących kwestia podpisu pod umową szczegółową pomiędzy bankami nie ma znaczenia, podobnie jak rozważania Sądu Apelacyjnego o upoważnieniu do reprezentacji wynikającym z tej umowy. Decydujące znaczenie ma ocena, kiedy zachodziły dostateczne podstawy faktyczne, umożliwiające sformułowanie w oparciu o nie jednej z podstaw wskazanych w art. 840 § 1 k.p.c. W rozstrzyganej sprawie powodowie mogli zgłosić okoliczności i wnioski dowodowe konieczne do wykazania nieprawidłowej reprezentacji pozwanego banku już na etapie formułowania pozwu. Zarzut nieprawidłowej reprezentacji nie może być uznawany za element zarzutu nieistnienia zobowiązania powodów wobec pozwanego, skoro na etapie składania pozwu zarzut ten łączony był z innym kompleksem okoliczności faktycznych, bez nawiązania do kwestii reprezentacji. Skarżący powołują się na nieposiadanie wiedzy prawniczej, jako okoliczność mającą usprawiedliwić późniejsze powołanie okoliczności związanych z udzieleniem pełnomocnictwa. Artykuł 843 § 3 k.p.c. nie zawiera jednak odesłania do art. 217 § 2 k.p.c., a ponadto dla osób niemających wykształcenia prawniczego fakt, iż egzekucję przeciwko nim prowadzi podmiot, z którym ani oni sami ani ich córka nie

mieli bezpośredniego kontaktu, wydaje się argumentem nasuwającym się w pierwszej kolejności.

Kolejnym zarzutem podniesionym w skardze kasacyjnej był zarzut naruszenia art. 65 § 2 k.c. poprzez jego wadliwą wykładnię i - w konsekwencji - niewłaściwe zastosowanie, polegające na zastosowaniu niewłaściwych kryteriów ustalenia rzeczywistej woli stron umowy przez ich zastąpienie językową i logiczną interpretacją jej postanowień. Zdaniem powodów umowa ta, wyłożona z poszanowaniem zasad przewidzianych w art. 65 § 2 k.c., zobowiązywała ich jedynie do ponoszenia rzeczowej odpowiedzialności za długi kredytowe córki z darowanej im przez nią nieruchomości położonej w G., obciążonej hipoteką na rzecz pozwanego. Nie odnosiła się natomiast do ich odpowiedzialności osobistej, całym majątkiem, za całość zadłużenia względem obu konsorcjantów.

Artykuł 65 § 2 k.c. nakazuje dokonywać wykładni umów z poszanowaniem zgodnego zamiaru stron i celu zawartej umowy, nawet jeżeli nie został w pełni wyrażony w jej dosłownym brzmieniu. Nie znaczy to jednak, by zapisy umowne były pozbawione znaczenia, ani też, że nieistotne są okoliczności w jakich umowa zostaje zawarta oraz cel, jakiemu ma służyć. Wykładnia umowy powinna prowadzić od ustalenia jej dosłownego brzmienia, przez etap zinterpretowania złożonych oświadczeń wedle kryteriów przewidzianych w art. 65 § 1 k.c. (to znaczy tak, jak tego wymagają zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje, ze względu na okoliczności, w których oświadczenia zostały złożone), a następnie poddanie wyników ocenie uwzględniającej zgodny zamiar stron i cel umowy (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 306/15, LEX nr 2032362; z dnia 10 stycznia 2018 r., I CSK 225/17, LEX nr 2455732; wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2017 r., II CSK 575/16, LEX nr 2361669; z dnia 21 marca 2018 r., czy z dnia V CSK 262/17, LEX nr 2511529). Jeżeli jednak oświadczenia ujęte są w formie pisemnej ich sens ustala się na podstawie wykładni tekstu dokumentu z uwzględnieniem językowych norm znaczeniowych (np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 r., V CSK 433/16, LEX nr 2358841), a także przy uwzględnieniu postępowania stron po złożeniu oświadczenia (np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2016 r., I CSK 802/15, niepubl).

Zastosowany przez Sąd Apelacyjny sposób wykładni uwzględniał te kryteria, w szczególności zaś jasno sformułowaną językową warstwę oświadczeń stron, okoliczności w jakich doszło do zawarcia tej umowy i jej cel. Wykładnia była przy tym dokonywana z uwzględnieniem stanu z dnia zawarcia umowy. Umowa została zawarta jako realizacja uzgodnionej przez kredytobiorczynię M. K. B. z konsorcjum kredytujących ją banków i wyrażoną w aneksie do umowy kredytowej z 17 grudnia 2008 r. potrzeby dodatkowego zabezpieczenia spłaty kredytu i stanowiła warunek kontynuowania nieprawidłowo wykonywanej umowy kredytowej preferencyjnej (z dofinansowaniem) jako umowy kredytowej zwykłej. Uzgodnionym w aneksie kolejnym zabezpieczeniem spłaty kredytu było przystąpienie do długu rodziców kredytobiorczynie. Umowa o przystąpieniu do długu zawarta pomiędzy powodami a ich córką w tym samym dniu, w którym banki dokonały zmiany umowy w drodze aneksu zawartego z kredytobiorczynią, w sposób oczywisty była wykonaniem postanowienia zawartego w aneksie. Okoliczności sprawy wykluczały możliwość realizacji uzgodnień aneksu przez ustanowienie rzeczowej odpowiedzialności powodów z nieruchomości w G., ponieważ taka odpowiedzialność już wcześniej na nich ciążyła z uwagi na hipoteczne zabezpieczenie kredytu na tej nieruchomości, darowanej im przez córkę. Istnienia tego zabezpieczenia powodowie byli świadomi, skoro niespełna dwa tygodnie wcześniej (5 grudnia 2008 r.) wystąpili do banku z wnioskiem o zezwolenie na wykreślenie hipoteki ciężącej na tej nieruchomości, gdyż planowali jej sprzedaż.

Zakres odpowiedzialności powodów został oznaczony przez odesłanie do umowy kredytowej i aneksu nr 4 do tej umowy. W części wstępnej umowy kredytowej znajdowało się m. in. wyjaśnienie używanego w niej terminu „B.” lub „B.” - jako obejmującego konsorcjantów. Skoro umowa przystąpienia do długu czyniła z powodów współdłużników zobowiązanych do spłaty kredytu jak kredytobiorca, to nie budzi zastrzeżeń używanie w niej terminologii z umowy kredytowej i aneksu do niej. Treść, cel umowy o przystąpieniu do długu i jej charakter były w ten sposób dostatecznie sprecyzowane. Córka powodów dysponowała umową kredytową i aneksem do niej, powodowie mieli więc możliwość sprawdzenia, do jakiego długu przystępują oraz kto i na jakich zasadach będzie ich wierzycielem. Uzasadnione było więc zinterpretowanie postanowień tej umowy jako skutkującej wiązaniem powodów

w stosunek prawny, łączący ich córkę z kredytodawcami w postaci, w jakiej przewidziany był w umowie kredytowej. Z ustaleń faktycznych wynikało zresztą, że powodowie byli informowani także przez pracowników Banku Spółdzielczego o celu i charakterze zawieranej umowy. Zakres odpowiedzialności potwierdzało podpisane przez powodów równocześnie z umową przystąpienia do długu oświadczenie o dobrowolnym poddaniu się egzekucji na rzecz pozwanego, nie zaś wyłącznie na rzecz B. w P. , co także podważa argumentację o objęciu umową jedynie zobowiązania córki powodów względem B. . Ponadto zakres finansowania kredytu przez każdy z banków - konsorcjantów przewidziany był jedynie w umowie między nimi i służył ich wewnętrznym rozliczeniom, nie wpływał natomiast na zakres odpowiedzialności kredytobiorcy.

Aktualne twierdzenia powodów o zgodnym zamiarze przyjęcia na siebie przez powodów tylko długu córki względem B. w P. uznać należy za przejaw taktyki procesowej, nie zaś za wyraz rzeczywistej woli stron umowy oceniany według stanu z chwili jej zawierania.

Ostatnia kwestia sporna dotyczy zasadności stanowiska Sądu Apelacyjnego, że podstawą prawną uzasadniającą wystawienie przeciwko powodom bankowego tytułu egzekucyjnego był art. 98 § 1 pr. bank. Zgodzić się należy ze skarżącymi, że przepis ten odnosi się do przypadków przejścia zobowiązania wynikającego z czynności bankowej na podmiot, który nie spełnia wymagań przewidzianych w art. 7 § 1 pr. bank. W rozpoznawanej sprawie chodzi o przystąpienia do długu obok osoby, która zaciągnęła zobowiązanie kredytowe i spełnia wymagania z art. 97 § 1 pr. bank, dalszych osób, przyjmujących na siebie - w drodze czynności zdziałanej z dłużnikiem banku, nie zaś z bankiem - analogicznej i solidarnej z odpowiedzialnością dłużnika odpowiedzialności za jego dług. W takim wypadku nie następuje przejście zobowiązania na inny podmiot, lecz zwiększenie się liczby osób odpowiedzialnych za to samo zobowiązanie. Tego rodzaju czynność stanowi od dawna akceptowany sposób zabezpieczenia zobowiązania wynikającego z czynności bankowej także wtedy, kiedy zabezpieczenie powstaje w wyniku umowy, w której bank nie bierze udziału, gdyż zawiera ją dłużnik banku z osobą przystępującą do jego długu, a bank jedynie wyraża zgodę na tę czynność (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia

2008 r., III CSK 302/07, baza Lex nr 398487 w oparciu o przepis art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. - Prawo bankowe, jedn. tekst: Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 ze zm., stanowisko to zachowało aktualność na podstawie art. 97 § 1 pr. bank, z 1997 r.). W wypadku zabezpieczenia kredytu bankowego przez osobę trzecią uprawnienie do wystawienia przeciwko tej osobie bankowego tytułu egzekucyjnego wynikało z art. 97 § 1 pr. bank., zgodnie z którym tytuł taki mógł być podstawą egzekucji po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności przeciwko osobie, która była dłużnikiem banku z tytułu zabezpieczenia wierzytelności tego banku wynikającej z czynności bankowej i złożyła pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji, a roszczenie objęte tytułem wynika bezpośrednio z tej czynności bankowej lub jej zabezpieczenia. Wymagania te w rozpatrywanej sprawie zostały spełnione. W konsekwencji wadliwe przytoczenie przez Sąd Apelacyjny art. 98 § 1 pr. bank, nie uzasadniało uwzględnienia skargi kasacyjnej powodów, skoro zaskarżony wyrok odpowiadał prawu, bowiem bankowy tytuł egzekucyjny znajdował oparcie w odpowiedniej podstawie prawnej, a zabezpieczenie spłaty długu zostało prawidłowo ustanowione.

Z tych przyczyn skarga kasacyjna powodów podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego uzasadnia art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 i art. 102 k.p.c. Sytuacja materialna powodów i prowadzona przeciwko nim egzekucja czynią nałożenie na nich obowiązku zwrotu kosztów procesu nadmierną dolegliwością.

Rozstrzygnięcie o wynagrodzeniu pełnomocnika powodów, świadczącego im pomoc z urzędu wynika z § 2, § 4 ust. 1 i 3, § 8 pkt 7 i ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 68).

ke